

ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΑΠΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΣΕ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ

1. Με μεταβατικές λέξεις- φράσεις

Αναλυτικότερα:

- ✓ **Για αίτια:** Όταν ξεκινάμε τους παράγοντες που διαμορφώνουν - ενισχύουν το θέμα μας:

Στη διαμόρφωση του (παράγοντα - φαινομένου κλπ) σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει... —Τα βαθύτερα αίτια (του φαινομένου της κοινωνικής αυτής μάστιγας κλπ) πρέπει αναζητηθούν... —Το φαινόμενο συνδέεται άμεσα... —Το πρόβλημα αυτό ανάγεται σε πολλά και σύνθετα αίτια... —Το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης στη διαμόρφωση του .../της... αναλογεί... — Κατά πρώτο λόγο για το φαινόμενο ευθύνεται... —Πρωταρχική αιτία του, τηςαποτελεί... —Την πρώτη ευθύνη για το(ν), τη(ν)... έχει— Η βασικότερη αιτία του φαινομένου είναι ...

- ✓ **Για συνέπειες – αποτελέσματα:** Όταν ξεκινάμε τις συνέπειες- επιπτώσεις:

Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα... —Ανυπολόγιστες είναι όμως οι επιπτώσεις... — Στις (θετικές ή αρνητικές) επιδράσεις συγκαταλέγονται... —Ένα άλλο σύμπτωμα, όχι αμελητέο, είναι και τούτο... — Βασική συνέπεια όλων αυτών... — Άμεσο αποτέλεσμα όσων έχουν λεχθεί είναι... —Απόρροια όσων έχουν αναφερθεί είναι... Απότοκος όσων έχουν αναφερθεί είναι... —Αν θελήσει κάποιος να επισημάνει τα αποτελέσματα του/της/θα.... —Τα βραχυπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα /μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα είναι... —Βασική συνέπεια όλων αυτών είναι...— Πρωταρχικό αποτέλεσμα αυτών είναι— Επόμενο λοιπόν, είναι— Εξαιτίας, λοιπόν, όλων αυτών— Έτσι λοιπόν, επομένως, κατά συνέπεια...

- ✓ **Για τρόπους αντιμετώπισης – δεοντολογίας –προϋποθέσεις:** Όταν ξεκινάμε τους τρόπους αντιμετώπισης ή τη δεοντολογία:

Για να αρθεί το φαινόμενο χρειάζεται πρώτα - πρώτα... — Πρωταρχικό τρόπο αντιμετώπισης του /της... αποτελεί... —Την πρώτη ευθύνη για την άρση του φαινομένου φέρει... που οφείλει... —Είναι επιτακτική ανάγκη λοιπόν... —Ο βασικότερος τρόπος επίλυσης του προβλήματος είναι.. —Οφείλει λοιπόν ο/η... — Μπορεί όμως να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο, αν... —Τη λύση στο πρόβλημα θα δώσει... — Αυτό που θα αποτελούσε βασικό τρόπο ίασης του προβλήματος είναι... —Καταρχάς η ίαση του προβλήματος βρίσκεται.. —Το φαινόμενο θα αντιμετωπιστεί ριζικά, αν... —Επιτακτική προβάλλει η ανάγκη της άμεσης δραστηριοποίησης...—Αποφασιστικής σημασίας κρίνεται η συμβολή...

- ✓ **Προσθήκη:** Όταν συνδέουμε όμοιους όρους (παράγοντες, συνέπειες κ.λπ.):

Εκτός από αυτό...— Αξίζει ακόμη, να τονιστεί ότι...— Οφείλουμε ακόμη, να επισημάνουμε ότι...— Χρειάζεται επίσης, να σημειωθεί ότι... —Επίσης... —Παράλληλα... —Ακόμη... —Επιπλέον... — Επιπροσθέτως... —Εκτός από αυτό... —Δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη ότι... —Χρειάζεται επίσης να σημειωθεί... —Αξίζει, επιπλέον, να αναφερθούμε... —Σε συνάρτηση με τα προηγούμενα... — Άμεσα συνυφασμένο με τα προηγούμενα... —Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται... — Τέλος...

✓ Στην αρχή της παραγράφου γενικά:

Είναι γεγονός ότι... —Είναι φανερό ότι... —Χωρίς αμφιβολία... —Αναντίρρητα... —Είναι αναμφισβήτητο το ότι... —Αξίζει ακόμη να τονιστεί ότι... —Αναμφίβολα... —Παράλληλα...

✓ Για χρονική σύνδεση:

Ταυτόχρονα... —Συγχρόνως... —Αρχικά... —Ύστερα... —Στη συνέχεια... —Ενώ... —Κατά τη διάρκεια...

✓ Για αντίθεση - εναντίωση

Και όμως... —Εντούτοις... —Απεναντίας... —Σε αντίθεση... —Αντίθετα... —Από την άλλη πλευρά... —Σε πλήρη αντιδιαστολή... —Ως αντίλογος... —Πολλοί είναι εκείνοι που δε... —Αν στραφούμε τώρα σε αντίθετη πορεία... —Στον αντίποδα βρίσκεται...

✓ Για επεξήγηση - διευκρίνιση

Προκειμένου να καταστούν σαφέστερα όσα προαναφέρθηκαν... —Με άλλα λόγια... —Συγκεκριμένα... —Ειδικότερα...

✓ Για έμφαση

Ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται... —Αξίζει να τονιστεί... —Εκείνο που προέχει... —Πάνω απ' όλα όμως... —Ξεχωριστός λόγος, όμως, πρέπει να γίνει... —Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία... —Εξαιρετική σπουδαιότητα όμως αποκτά... —Είναι περιττό να τονιστεί... —Είναι γνωστό ότι... —Δεν υπάρχει αμφιβολία... —Είναι κοινός τόπος... —Είναι γεγονός ότι... —Είναι σαφές ότι... —Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι... —Κατά κοινή ομολογία... —Υποστηρίζεται συχνά ότι... —Λέγεται συχνά ότι... —Ειδικότερα... —Πράγματι... —Πιο συγκεκριμένα... —Αναλυτικότερα... —Γι' αυτό λοιπόν... —Με άλλα λόγια... —Φυσικά...Βέβαια... —Αναντίρρητα... —Αρχικά... —Στην περίπτωση αυτή... —Αυτό ισχύει στο μέτρο που... —Είναι αλήθεια ότι... —Με αφετηρία τη (θέση - άποψη) αυτή... —Κατά συνέπεια είναι ανάγκη... —Σε μια τέτοια περίπτωση... —Στο πλαίσιο αυτό κατανοούμε... —Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι... —Αυτό είναι ευνόητο, αφού... —Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης ότι... —Είναι φανερό ότι...

✓ Για έναρξη της πρότασης κατακλείδα

Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα... —Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε... —Γίνεται, επομένως, εύκολα, αντιληπτό... —Εύκολα, λοιπόν, μπορεί κανείς να συμπεράνει... —Από τη μέχρι τώρα αποδεικτική διαδικασία γίνεται φανερό... —Εύκολα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα...

✓ Συνώνυμα του «πρέπει»:

Επιβάλλεται να... —καλό θα ήταν να...είναι ανάγκη / κρίνεται απαραίτητο / απαιτείται / αρμόζει ... —οφείλει να... —είναι επιβεβλημένο... —χρειάζεται... —είναι απαραίτητο... —αποτελεί αναγκαιότητα... —χρέος/ καθήκον/ στόχος μας είναι... —καλό/ χρήσιμο θα ήταν... καθίσταται/κρίνεται αναγκαίο... —προβάλλει ως αναγκαιότητα το αίτημα... —ευθύνη όλων αποτελεί... —το μόνο ορατό μέσο διεξόδου... —αρκεί να... —είναι επιτακτική ανάγκη λοιπόν... —αίτημα των καιρών είναι... —ευχής έργο θα ήταν...

2. Με τη χρήση ερώτησης

Παράδειγμα όπου η θεματική πρόταση ταυτίζεται με την ερώτηση:

....(Αποτέλεσμα:) πληθωρισμός στην κυκλοφορία επιστημόνων, ανεργία στις κατηγορίες των υπαλλήλων του κολάρου, πληγωμένες από την αδράνεια της κοινωνικής συνείδησης, εξέγερση αδικούμενων....

Πού και πότε θα απορροφηθούν οι φιλόλογοι και οι νομικοί, οι θεολόγοι και οι φυσικοί, οι αρχιτέκτονες και οι τοπογράφοι μας που κατά εκατοντάδες ρίχνονται στην αγορά εργασίας αναζητώντας τύχη; Οι περισσότεροι από τους νέους αυτούς εγκατέλειψαν τα χωριά και την πρωτογενή παραγωγική διαδικασία των πατέρων τους, προσπέρασαν την περιοχή της δευτερογενούς οικονομίας.

Ε. Παπανούτσος

3. Με την κατάλληλη αξιοποίηση της πρότασης-κατακλείδας

Παράδειγμα:

Ήταν ένας καιρός όπου ο σεβασμός αξιωνόταν με το έτσι θέλω, από εκείνον που τύχαινε να έχει ένα χρονικό μόνο προβάδισμα. Ο κόσμος γνώρισε πρεσβύτερους ανάξιους που απαιτούσαν το σεβασμό και μόνο γιατί έτσι τους συνέφερε και γιατί είχαν την εξουσία να τον επιβάλουν. Ο καιρός αυτός, ας το πάρουμε απόφαση, έχει περάσει.

Πάει ο καιρός όπου ένα επιτήδαιο μηδενικό απαιτούσε το σεβασμό επειδή κατόρθωσε να σκαρφαλώσει σε μια καθέδρα....

Α. Τερζάκης

4. Με επανάληψη μιας ή περισσότερων λέξεων-κλειδιών

Από την προηγούμενη παράγραφο επαναλαμβάνονται μία ή περισσότερες λέξεις (κλειδιά).

Παράδειγμα:

...Λέγοντας πρότυπα εννοούμε μια σχηματοποιημένη εικόνα μιας σειράς από αξίες αρμονικά συνδυασμένες μεταξύ τους, που εκφράζουν επιδιωκόμενους από έναν άνθρωπο στόχους. Σε κάθε κοινωνία άλλοτε άτυπα και άλλοτε συστηματικά προβάλλονται διάφορα πρότυπα...

Γίνεται σαφές ότι η αποδοχή *προτύπων* από τους νέους ανταποκρίνεται στην ανάγκη τους να οριοθετήσουν *στόχους* ζωής και να δώσουν διεξόδους στους προβληματισμούς τους...

Δ. Φαρμάκης

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Α. ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Το ρήμα και η σημασία του

α) Ρηματικά σύνολα – Ονοματικά σύνολα

Ρηματικό σύνολο ονομάζεται το τμήμα της πρότασης όπου η βασική, **κεντρική λέξη** είναι το **ρήμα** και τα συμπληρώματά του. Τα ρηματικά σύνολα στο κείμενο προσδιορίζουν κάτι **συγκεκριμένο** π.χ. **επιλύω** το πρόβλημα...

Ονοματικό σύνολο ονομάζεται το τμήμα της πρότασης όπου η βασική, **κεντρική λέξη** είναι το **ουσιαστικό** και τα συμπληρώματά του. Τα ονοματικά σύνολα προσδίδουν πυκνότητα στο κείμενο και προσδιορίζουν κάτι **γενικό** και **αφηρημένο** π.χ. **Η επίλυση** προβλήματος...

β) Ρηματικές εγκλίσεις

Οι ρηματικές εγκλίσεις φανερώνουν:

- **Οριστική:** κάτι το βέβαιο και πραγματικό ή κάτι που είναι δυνατό/πιθανό να συμβεί.
- **Υποτακτική:** επιθυμία ή κάτι που ενδέχεται να γίνει αλλά και προτροπή, απορία ή προσταγή. Σχηματίζεται βάζοντας πριν από το ρήμα ένα από τα μόρια **ας, να** ή έναν από τους συνδέσμους **για να, όταν, αν, πριν, μόλις** ή το απαγορευτικό **μη/μην**.
- **Προστακτική:** προσταγή, προτροπή, απαγόρευση ή ευχή.

Σημείωση: Οι εγκλίσεις του ρήματος επηρεάζουν το ύφος του κειμένου

γ) Ρηματικοί χρόνοι

Οι ρηματικοί χρόνοι φανερώνουν αφενός τη **χρονική βαθμίδα** (παρελθόν, παρόν, μέλλον) και αφετέρου τον **τρόπο ενέργειας**, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτό που δηλώνει το ρήμα (εξακολουθητικά, στιγμιαία, συντελεσμένα).

Συγκεκριμένα:

Ι. Παρελθοντικοί χρόνοι:

Παρατατικός φανερώνει πως κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά ή με επανάληψη, π.χ. διάβαζα.

Αόριστος: διευκρινίζει ότι κάτι έγινε στο παρελθόν, ανεξάρτητα αν διήρκεσε πολύ ή λίγο, π.χ. διάβασα.

Υπερσυντέλικος: δηλώνει ότι κάτι είχε γίνει στο παρελθόν και τελείωσε, πριν γίνει κάτι άλλο π.χ. είχα διαβάσει.

II. Παροντικοί χρόνοι:

Ενεστώτας χρησιμοποιείται:

- ✓ για να δηλώσει κάτι που γίνεται στο παρόν εξακολουθητικά, π.χ. διαβάζω
- ✓ για να δηλώσει κάτι που επαναλαμβάνεται.
- ✓ για να προσδώσει παραστατικότητα στον λόγο (ιστορικός ενεστώτας αντί αορίστου).

Παρακείμενος: φανερώνει ότι κάτι έχει γίνει στο παρελθόν και παραμένει συντελεσμένο τη στιγμή (τώρα) που μιλάμε, π.χ. έχω διαβάσει.

III. Μέλλοντικοί χρόνοι:

Στιγμιαίος μέλλοντας: δηλώνει ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον χωρίς συνέχεια ή επανάληψη, π.χ. θα διαβάσω

Εξακολουθητικός μέλλοντας: δηλώνει ότι κάτι θα γίνεται στο μέλλον με αδιάκοπη συνέχεια ή με επανάληψη, π.χ. θα διαβάζω.

Συντελεσμένος μέλλοντας: φανερώνει ότι κάτι θα έχει τελειώσει/ολοκληρωθεί στο μέλλον, πριν γίνει κάτι άλλο, π.χ. θα έχω διαβάσει.

Σημείωση: Η **ζωντάνια**, η **παραστατικότητα** και η **πειστικότητα** του λόγου σε ένα κείμενο εξαρτώνται και από τον ρηματικό χρόνο που χρησιμοποιείται.

δ) Ρηματικά πρόσωπα

- **α' ενικό πρόσωπο:** προσδίδει στην έκφραση **προσωπικό/εξομολογητικό τόνο**, στο ύφος του κειμένου **αμεσότητα** και δημιουργεί **οικεία σχέση** με τον αναγνώστη. Γενικότερα, εκφράζει προσωπικά βιώματα, τις σκέψεις του συγγραφέα. Είναι το πρόσωπο που κυριαρχεί στο **ημερολόγιο**, στην **επιστολή**, στο **στοχαστικό δοκίμιο**.
- **β' ενικό πρόσωπο:** προσδίδει στον λόγο **αμεσότητα, οικειότητα/παραινετικό τόνο**. Χρησιμοποιείται για την **πρόκληση συναισθημάτων** του δέκτη.
- **γ' ενικό πρόσωπο:** ο συγγραφέας **παρουσιάζει τις απόψεις του ως αντικειμενικές και γενικά αποδεκτές**, αφού εμφανίζεται να καταγράφει την πραγματικότητα ως αποστασιοποιημένος παρατηρητής.
- **α' πληθυντικό πρόσωπο:** προσδίδει στην έκφραση **αμεσότητα και οικειότητα**, αφού ο **συγγραφέας και ο αναγνώστης** (πομπός/δέκτης) **εμφανίζουν κοινή οπτική γωνία**, δημιουργώντας την αίσθηση της συλλογικότητας- καθολικότητας/συμμετοχής. Μάλιστα ενεργοποιεί τον αναγνώστη να διαβάσει προσεκτικά το κείμενο του θεωρείται κατάλληλο πρόσωπο για ένα **πολιτικό κείμενο**.
- **β' πληθυντικό πρόσωπο:** υποδηλώνει **παραίνεση** και ενισχύει την **αμεσότητα και την οικειότητα στη σχέση** πομπού και δέκτη. Χρησιμοποιείται για την πρόκληση των συναισθημάτων του δέκτη.
- **γ' πληθυντικό πρόσωπο:** προσδίδει **αντικειμενικότητα** στις **απόψεις/ιδέες του συγγραφέα**, αφού παρουσιάζονται **ως γενικά αποδεκτές** και ο συγγραφέας αποστασιοποιείται και αντιμετωπίζει τα πράγματα ως απλός παρατηρητής.

Σημείωση: Το **είδος** και το **ύφος** ενός κειμένου προσδιορίζονται από το ρηματικό πρόσωπο που χρησιμοποιείται.

2. Σύνδεση προτάσεων

Οι προτάσεις, ανάλογα με τον τρόπο που συνδέονται, **παρατακτικά** ή **υποτακτικά**, προσδιορίζουν τον λόγο ενός κειμένου, δηλαδή αν είναι **απλός και λιτός** ή **σύνθετος και πυκνός**. Ειδικότερα:

α. Παρατακτική σύνδεση

Καθιστά τον λόγο **απλό, λιτό** και **άμεσο**, δίχως επεξηγήσεις/ αιτιολογήσεις. Συνδέει **ισοδύναμες προτάσεις, κύριες ή όμοιες δευτερεύουσες με τη χρήση παρατακτικών συνδέσμων**. Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι είναι:

1. **Συμπλεκτικοί:** και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ.
2. **Διαζευκτικοί/ διαχωριστικοί:** ή. Είτε.
3. **Αντιθετικοί:** αλλά, μα, όμως, ωστόσο, μόνο, παρά, μολαταύτα, έξαλλου, (οι αντιθετικοί σύνδεσμοι **ενώ, αν και, μολονότι** χρησιμοποιούνται κανονικά στην υποτακτική σύνδεση ι.
4. **Συμπερασματικοί:** λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως.
5. **Επεξηγηματικοί:** δηλαδή.

β. Υποτακτική σύνδεση

Καθιστά τον λόγο **πυκνό, σύνθετο**. Δηλώνει ικανότητα στην έκφραση και ενισχύει την **παραστατικότητα** και **πειστικότητα** του λόγου. Συνδέει **προτάσεις ανόμοιες, δηλαδή κύριες με δευτερεύουσες ή δευτερεύουσες ανόμοιες με τη χρήση υποτακτικών συνδέσμων**. Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι είναι:

1. **Ειδικοί:** πως, ότι, που.
2. **Αιτιολογικοί:** γιατί, επειδή, αφού.
3. **Χρονικοί:** όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο, οπότε, όσο που, άμα.
4. **Υποθετικοί:** αν, εάν (και οι χρονικοί σύνδεσμοι σαν, άμα με σημασία υποθετικού συνδέσμου).
5. **Εναντιωματικοί:** αν και, ενώ, μολονότι.
6. **Τελικοί:** για να, να.
7. **Αποτελεσματικοί:** ώστε (να), που.
8. **Διστακτικοί:** μη(ν), μήπως

Αναφορικές προτάσεις

Μια ιδιαίτερη κατηγορία δευτερευουσών προτάσεων, που η χρήση τους είναι πολύ συχνή στον λόγο, αποτελούν οι **αναφορικές προτάσεις**. Αναφέρονται σε έναν όρο -κύριο ή δευτερεύοντα- μιας άλλης πρότασης, της κύριας.

Οι αναφορικές προτάσεις **διακρίνονται με κριτήριο τη συντακτική λειτουργία τους σε:**

1. **Αναφορικές ονοματικές:** επέχουν τη θέση **ονοματικού προσδιορισμού** (στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος της πρότασης εξάρτησης της, παράθεσης, επεξήγησης κ.λπ.) και συνήθως εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες, π.χ. *ο οποίος, όποιος, οποιοσδήποτε, όσος, που* (όταν αναφέρεται σε ονόματα) κ.λπ.
2. **Αναφορικές επιρρηματικές:** προσδιορίζουν έναν επιρρηματικό προσδιορισμό και εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα:

- Τοπικά: όπου, οπουδήποτε, που (όταν αναφέρονται σε επιρρηματικό προσδιορισμό).
- Χρονικά: οπότε, οποτεδήποτε.
- Τροπικά: όπως, καθώς.
- Ποσοτικά: όσο, οσοδήποτε

Παραδείγματα:

1. Ο επιστήμονας *ο οποίος έχει ανεπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης* (=αναφορική ονοματική πρόταση) προσφέρει με τις ανακαλύψεις του στην ανθρωπότητα.
2. *Όπου κι αν γυρίσεις το βλέμμα σου* (=αναφορική επιρρηματική πρόταση), διαπιστώνεις την αισθητική υποβάθμιση.

Επίσης, διακρίνονται σε:

1. **Αναφορικές προσδιοριστικές:** αναφέρονται σε έναν ονοματικό όρο μιας άλλης πρότασης και αποτελούν αναγκαίους προσδιορισμούς της προηγούμενης πρότασης, ώστε να εξασφαλίζεται ένα ολοκληρωμένο νόημα.
2. **Αναφορικές παραθετικές ή προσθετικές:** αναφέρονται σε έναν ονοματικό όρο μιας άλλης πρότασης, χωρίζονται με κόμμα και δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα για την ολοκλήρωση του νοήματος, αλλά μπορούν να παραλειφθούν.

Παραδείγματα:

1. Το μάθημα *που μου αρέσει* είναι η Ιστορία [**αναφορική προσδιοριστική πρόταση**, γιατί αποτελεί αναγκαίο προσδιορισμό της λέξης «μάθημα»].
2. Διαβάζω το μάθημα της Ιστορίας, *που είναι το αγαπημένο μου (μάθημα)* [**αναφορική παραθετική ή προσθετική πρόταση**, γιατί δεν αποτελεί αναγκαίο συμπλήρωμα του λόγου].

3. Ενεργητική παθητική σύνταξη

- Στην **ενεργητική σύνταξη** τονίζεται το **υποκείμενο** της **ενέργειας** που δηλώνει το ρήμα, δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δρα/ενεργεί.
- Στην **παθητική σύνταξη** τονίζεται το **γεγονός/αποτέλεσμα** της **ενέργειας**.

Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική και αντίστροφα

α. Στη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική, το **υποκείμενο** του **ρήματος** γίνεται **ποιητικό αίτιο**, το **ρήμα** γίνεται **παθητικό** στον **ίδιο χρόνο** και το **αντικείμενο** του **ρήματος** γίνεται **υποκείμενο**, π.χ.:

Ενεργητική σύνταξη	->	Παθητική σύνταξη
Ο γεωργός οργώνει το χωράφι.	->	Το χωράφι οργώνεται από το γεωργό.

Αν το ενεργητικό ρήμα είναι δίπτωτο, το έμμεσο αντικείμενο συνήθως διατηρείται, μπορεί όμως να γίνει εμπρόθετο, π.χ.:

Ενεργητική σύνταξη	->	Παθητική σύνταξη
--------------------	----	------------------

Το σχολείο του έδωσε βραβείο.	->	Του δόθηκε βραβείο από το σχολείο.
Ο καθηγητής εξέτασε το μαθητή αρχαία.	->	Ο μαθητής εξετάστηκε από τον καθηγητή αρχαία.

Αν το ενεργητικό ρήμα παίρνει **δύο αιτιατικές**, τη μία αντικείμενο και την άλλη κατηγορούμενο αντικειμένου, τότε το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού σε πτώση ονομαστική, ενώ το κατηγορούμενο αντικειμένου γίνεται κατηγορούμενο υποκειμένου σε ονομαστική πτώση, π.χ. :

Ενεργητική σύνταξη	->	Παθητική σύνταξη
Οι πολίτες εξέλεξαν τον Χ βουλευτή.	->	Ο Χ εκλέχτηκε από τους πολίτες βουλευτής.

β. Στη μετατροπή της παθητικής σύνταξης σε ενεργητική, **το υποκείμενο του ρήματος γίνεται αντικείμενο, το ρήμα γίνεται ενεργητικό στον ίδιο χρόνο και το ποιητικό αίτιο γίνεται υποκείμενο**, π.χ.:

Παθητική σύνταξη	->	Ενεργητική σύνταξη
Η αντιπολίτευση επικρίθηκε από τον πρόεδρο	->	Ο πρόεδρος επέκρινε την αντιπολίτευση.

4. Ευθύς και πλάγιος λόγος

Η διατύπωση ενός κειμένου γίνεται είτε σε **ευθύ** είτε σε **πλάγιο λόγο**. Συνήθως σε ένα κείμενο υπάρχουν και τα δύο είδη διατύπωσης:

Ευθύς λόγος: απόδοση των λόγων ή των σκέψεων κάποιου από τον ίδιο, π.χ. –Θα περάσω στο Πανεπιστήμιο

Πλάγιος λόγος: απόδοση των λόγων ή των σκέψεων κάποιου από άλλο πρόσωπο, π.χ. Ο Κώστας είπε ότι θα περάσει στο Πανεπιστήμιο.

Στον **πλάγιο λόγο** οι προτάσεις εξαρτώνται από ένα λεκτικό, αισθητικό, γνωστικό, προτρεπτικό, κελευστικό ή ερωτηματικό ρήμα.

Μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο

Κατά τη μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο μεταβάλλονται:

α. Οι κύριες προτάσεις κρίσεως σε ειδικές προτάσεις.

Παράδειγμα

Ευθύς λόγος: - Είμαι πλούσιος (κύρια πρόταση κρίσεως).

Πλάγιος λόγος: Ο Κροίσος είπε ότι είναι πλούσιος (ειδική πρόταση).

β. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας σε βουλευτικές προτάσεις.

Παράδειγμα

Ευθύς λόγος: -Ανοίξε τις πύλες (κύρια πρόταση επιθυμίας).

Πλάγιος λόγος: Ο στρατηγός **διέταξε να ανοίξουν τις πύλες** (βουλευτική πρόταση).

γ. Οι ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

Παράδειγμα

Ευθύς λόγος: Η αρετή είναι διδακτή; (ευθεία ερωτηματική πρόταση).

Πλάγιος λόγος: Ο Σωκράτης **ρώτησε** (τον Πρωταγόρα), **αν η αρετή είναι διδακτή** (πλάγια ερωτηματική πρόταση).

5. Μικροπερίοδος –μακροπερίοδος

Το ύφος ενός κειμένου εξαρτάται και από τη διατύπωση του λόγου σε **μικρές ή μακρές περιόδους**. Συγκεκριμένα:

- Η διατύπωση σε **μικρές περιόδους** διαμορφώνει **λόγο απλό**, που διευκολύνει την κατανόηση των νοημάτων από τον δέκτη και προσδίδει **έμφαση** και **ζωντάνια** στο κείμενο.
- Η διατύπωση σε **μακρές περιόδους** προϋποθέτει **πολύπλοκη οργάνωση** και **ευχέρεια** στη χρήση του λόγου, **διασαφηνίζει τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών** (επεξήγηση, αιτιολόγηση κ.ά.), δημιουργεί **σύνθετο ύφος** και συντελεί στη **γρήγορη και δυναμική εξέλιξη του κειμένου**.

6. Τα σημεία στίξης

Όταν μιλούμε, ανεβάζουμε ή κατεβάζουμε τη φωνή μας, σταματάμε λίγο ή περισσότερο, αλλάζουμε τον τόνο της φωνής μας, ρωτάμε, απορούμε ή θαυμάζουμε, για να γίνουν καλύτερα κατανοητά, από άλλους, όσα λέμε. Δηλαδή **χρωματίζουμε τη φωνή μας και τονίζουμε τις λέξεις** που θέλουμε περισσότερο να προσέξει ο άλλος, που μας ακούει.

Στο **γραπτό λόγο** για να το πετύχουμε αυτό **χρησιμοποιούμε τα σημεία στίξης**. Μ' αυτά δείχνουμε πού τελειώνει μια σκέψη, πού θέλουμε να σταματήσουμε, πώς να χρωματίσουμε τη φωνή μας. Τα σημεία στίξης ξεκουράζουν τον ομιλητή και τον αναγνώστη. Άρα, αν δεν χρησιμοποιήσουμε σωστά τα σημεία στίξης, το γραπτό μας χάνει από την αξία του.

Τα κυριότερα σημεία στίξης είναι:

1. Τελεία (.): βάζουμε στο τέλος μιας πρότασης ή μιας περιόδου, όταν τελειώνει το ολοκληρωμένο νόημα, που εκφράζουμε και υποδεικνύει ότι πρέπει να γίνει διακοπή της φωνής.

Π.χ. Ο άνθρωπος, αλλά και κάθε λαός, χρειάζεται ένα σκοπό στη ζωή του. Αυτό τον ενεργοποιεί. Του δίνει νόημα και ουσία.

2. Άνω τελεία ή άνω στιγμή ('): σημειώνεται, για να δηλώσει μικρότερη διακοπή από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα. Συγκεκριμένα τίθεται εντός μιας περιόδου, για να διαχωρίσει προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους με σχέση επεξήγησης, συμπλήρωσης ή αντίθεσης, προσδίδοντας έμφαση στον λόγο. Βάζουμε, όταν το νόημα είναι αρκετά ολοκληρωμένο, αλλά όχι τέλειο.

Π.χ. Πέντε μήνες απουσιάζει· πέντε ολόκληρους μήνες. Ωστόσο δεν στενοχωριέται· δεν σκέφτεται ακόμη να επιστρέψει.

3. Κόμμα (,): Είναι το κυριότερο σημείο στίξης και το χρησιμοποιούμε συχνά για να χωρίσουμε προτάσεις, νοήματα, όμοιους όρους, λέξεις, πριν και μετά την κλητική προσφώνηση, πριν και μετά τις δευτερεύουσες προτάσεις, εκτός από τις ειδικές, τις πλάγιες ερωτηματικές, τις ενδοιαστικές (διστακτικές) και τις βουλητικές. Η σωστή χρήση του βοηθά στην ανάγνωση και στην κατανόηση του κειμένου.

π.χ.: Ταξίδεψε, είδε και έμαθε πολλά.

4. Ερωτηματικό (;): Το βάζουμε στο τέλος μιας φράσης με την οποία ρωτάμε κάτι και αποτελεί σχολιαστικό σημείο στίξης. Με τη χρήση του ο συγγραφέας εκφράζει συνήθως προβληματισμό ή απορία και επιδιώκει να αφυπνίσει, να κινητοποιήσει, να προκαλέσει το ενδιαφέρον του δέκτη και να διεγείρει συναισθήματα, προσδίδοντας στον λόγο έμφαση, ζωντάνια και παραστατικότητα. Μετά το ερωτηματικό, όταν κλείνει η ερώτηση, αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα.

5. Θαυμαστικό (!): Βάζουμε στο τέλος μιας λέξης ή πρότασης, όταν θέλουμε να εκφράσουμε θαυμασμό, χαρά, έκπληξη, λύπη, φόβο, συγκίνηση, ενθουσιασμό, καθώς και για να δηλωθεί η υπερβολή. Και αυτό αποτελεί σχολιαστικό σημείο στίξης. Μετά το θαυμαστικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα αρκεί η πρόταση που ακολουθεί να μην αποτελεί συνέχεια της επιφωνηματικής.

π.χ. Πώς να το πιστέψω!

Μακάρι να προκόψει!

6. Παρένθεση (): Μέσα στην παρένθεση κλείνουμε μια λέξη ή μια φράση, που επεξηγεί ή συμπληρώνει ένα νόημα.

π.χ. Καλοί αγωγοί της θερμότητας είναι τα μέταλλα (σίδηρο, χαλκός, άργυρος...)

Οι γονείς μου πήγαν διακοπές στο νησί της Αφροδίτης (Κύπρο).

7. Διπλή τελεία (:): Είναι δύο τελείες η μια επάνω στην άλλη. Σημειώνεται:

- πριν από φράσεις που αποδίδονται αυτούσιες, όπως ειπώθηκαν,
- πριν από ρήσεις, γνωμικά και παροιμίες,
- πριν από απαρίθμηση,
- όταν παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μιας πράξης, ενός φαινομένου ή ενός προβλήματος.

8. Αποσιωπητικά (...): Τα βάζουμε στο τέλος μιας πρότασης ή μιας λέξης, όταν θέλουμε να γράψουμε κάτι ακόμη, αλλά το παραλείπουμε, το αποσιωπούμε είτε γιατί διακόπηκε η ομιλία είτε για διάφορους λόγους (από συγκίνηση, σεβασμό, περιφρόνηση, συμπάθεια, προβληματισμό, αμφισβήτηση, ειρωνεία, υπαινιγμό...). Αποτελούν σχολιαστικό σημείο στίξης

π.χ. Ποιος ξέρει, τι κάνει...

9. Εισαγωγικά (« »): Τα χρησιμοποιούμε για να δηλώσουν:

- επανάληψη αυτούσιων των λόγων άλλων, π.χ.: Η μητέρα μου μάς είπε αυστηρά: «Μην κάνετε φασαρία».
- ειρωνική/απαξιωτική αναφορά σε κάτι,
- μεταφορική χρήση μιας έννοιας.

10. Παύλα (-): Η παύλα σημειώνεται στον διάλογο, για να δηλώσει την αλλαγή του προσώπου που μιλάει.

11. Διπλή παύλα (- -): Ανάμεσα σε δύο παύλες εμπεριέχεται μια φράση, η οποία επεξηγεί ή συμπληρώνει τα γραφόμενα και αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την κατανόηση του λόγου.

12.Κάθετη γραμμή (/): Η κάθετη γραμμή χρησιμοποιείται συνήθως ανάμεσα σε λέξεις συνώνυμες ή με παραπλήσιο σημασιολογικό περιεχόμενο, προσδίδοντας έμφαση στον λόγο.

7. Λεξιλογικές επισημάνσεις

Συνώνυμα: λέξεις που έχουν την ίδια περίπου σημασία. Π.χ. ξημερώνει - χαράζει.

Αντώνυμα: λέξεις που έχουν αντίθετη περίπου σημασία. Π.χ. ταχύτητα - βραδύτητα.

Ταυτόσημα: λέξεις που η σημασία τους είναι ακριβώς ίδια. Π.χ. στέγη - σκεπή.

Ομόρριζα: λέξεις που έχουν όμοια ρίζα. Π.χ. γράφω —> γραφή.

Παράγωγα: λέξεις που σχηματίζονται από το θέμα άλλης λέξης με την προσθήκη κατάληξης. π.χ. αρχή -> αρχίζω.

Ομώνυμα: ομόηχες λέξεις, αλλά με διαφορετική σημασία και ορθογραφία. π.χ. κλείνω - κλίνω.

Παρώνυμα: λέξεις που μοιάζουν μεταξύ τους ως προς τον γραμματικό τύπο, τον τονισμό ή την προφορά, αλλά έχουν διαφορετική σημασία. π.χ. είδη - ήδη. Κάποια παρώνυμα διαφέρουν και ως προς τον τονισμό (τονικά παρώνυμα). Π.χ. μόνη - μονή.

Για την αναζήτηση λέξεων που ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες στηρίζομαστε στην **ετυμολογία** των λέξεων (άπλες λέξεις ->ρίζα, σύνθετες λέξεις -> συνθετικά τους στοιχεία, α' και β συνθετικό) και στα **συμφραζόμενα**.

- **Σχηματισμός σύνθετης λέξης με βάση τα συνθετικά μέρη μιας άλλης λέξης**

Π.χ. τροποποιώ <τροπος+ποιω: δύστροπος, αρτοποιός

- **Σχηματισμός πρότασης από λέξη.**

Σύνταξη πρότασης με ολοκληρωμένο νόημα

Π.χ. **δημοκρατία:** Συνήθως, μιλώντας για δημοκρατία εννοούμε το πολίτευμα στο οποίο η εξουσία απορρέει και ασκείται από τον λαό.

- **Επεξήγηση μιας λέξης με περιφραστική μορφή**

Π.χ. **κοινωνικοποίηση:** η ομαλή ένταξη του ατόμου στο κοινωνικό περιβάλλον.

Β. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η λέξη αν και αποτελεί το μικρότερο μέρος του λόγου, εντούτοις έχει μεγάλη βαρύτητα σε μια πρόταση, είτε στον γραπτό, είτε στον προφορικό λόγο. Γι' αυτό και καμία λέξη δεν χρησιμοποιείται τυχαία. Συχνά **έχει πολλές σημασίες** (πολυσημία) **που εξαρτάται από τη λειτουργία της μέσα στην πρόταση**. Συγκεκριμένα αν χρησιμοποιείται με την **κυριολεκτική, λογική, αναφορική** ή και **δηλωτική** σημασία της ή αν με τη **μεταφορική, συγκινησιακή, ποιητική** ή και **συνυποδηλωτική** της έννοια. Π.χ. Η **καρδιά** του ανθρώπου (ο μυσ). Η Άννα τρώει πάντα την **καρδιά** του μαρουλιού. Έφτασε στην **καρδιά** του προβλήματος

Συγκεκριμένα:

1. Αναφορική λειτουργία της γλώσσας

- Ο πομπός χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με την **κυριολεκτική** τους σημασία (**δηλωτική χρήση της γλώσσας**).